



STAGES OF THE FORMATION OF MIGRATION PROCESSES IN UZBEKISTAN

Sevara Zohidjanovna Mamajonova

Researcher at Karshi State Technical University
Karshi, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: migration, labor migration, youth migration, economic integration, psychological preparedness, workforce, migration policy, legislation, social support, Uzbekistan.

Received: 18.08.26

Accepted: 19.08.26

Published: 20.08.26

Abstract: This article analyzes the stages of migration processes in the Republic of Uzbekistan. The study focuses on labor migration, workforce provision in industrial sectors, integration of youth and families, and the optimization of state migration policy. Results indicate that migration occurs in three main stages: potential migration, relocation process, and adaptation to new living conditions. Furthermore, state social, economic, and psychological approaches play a key role in regulating migration flows.

O‘ZBEKISTONDA MIGRATSION JARAYONLARNING SHAKLLANISH BOSQICHLARI

Sevara Zohidjanovna Mamajonova

Qarshi davlat texnika universiteti tadqiqotchisi
Qarshi, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: migratsiya, mehnat migratsiyasi, yoshlar migratsiyasi, iqtisodiy integratsiya, psixologik tayyorgarlik, mehnat resurslari, migratsion siyosat, qonunchilik, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, O‘zbekiston.

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekiston Respublikasida migratsion jarayonlarning shakllanish bosqichlarini tahlil qiladi. Tadqiqot mehnat migratsiyasi, sanoat tarmoqlarida ishchi kuchi ta‘minoti, yoshlar va oilalarning integratsiyasi, shuningdek, davlatning migratsiya siyosatini optimallashtirish jarayonlariga qaratilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, migratsiya jarayonlari uch bosqichda amalga oshadi: potensial migratsiya, ko‘chish jarayoni va yangi yashash sharoitlariga moslashish. Shu bilan birga, davlatning ijtimoiy, iqtisodiy va

psixologik yondashuvlari migratsiya oqimlarini tartibga solishda muhim ahamiyat kasb etadi.

ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В УЗБЕКИСТАНЕ

Севара Зоҳиджановна Мамажоновна

Исследователь

Каришинского государственного технического университета

Кариши, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова:	миграция, трудовая миграция, молодежная миграция, экономическая интеграция, психологическая подготовка, рабочая сила, миграционная политика, законодательство, социальная поддержка, Узбекистан.	Аннотация:	Статья посвящена анализу этапов миграционных процессов в Республике Узбекистан. Исследование охватывает трудовую миграцию, обеспечение рабочей силой промышленных отраслей, интеграцию молодежи и семей, а также оптимизацию государственной миграционной политики. Результаты показывают, что миграция проходит в три основных этапа: потенциальная миграция, процесс переселения и адаптация к новым условиям проживания. Государственные социальные, экономические и психологические подходы играют ключевую роль в регулировании миграционных потоков.
------------------------	--	-------------------	--

Kirish. Hozirgi kunda jahon hamjamiyati murakkab va ko'p qirrali migratsiya jarayonlarini boshdan kechirmoqda. Bu jarayonlar nafaqat qonuniy, balki noqonuniy ko'chishlarni ham o'z ichiga oladi va siyosiy, ijtimoiy hamda iqtisodiy sohalarga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tarixiy nuqtai nazardan qaraganda, migratsiya insoniyat rivojida doimiy rol o'ynagan; u jamiyatlarni shakllantirish, mehnat resurslarini taqsimlash va iqtisodiy tizimlarni rivojlantirishda muhim vosita bo'lgan.

Sovet davrining dastlabki yillarida ham hukumat sanoat sohasidagi kadrlar tanqisligi bilan duch keldi. Bu muammoni hal etish yo'llaridan biri sifatida aholini ko'chirish va migratsiya jarayonlarini nazorat qilish qaralgan. Shu tariqa, Sovet hokimiyati yillarida migratsiya nafaqat davlat siyosatining ijtimoiy tarkibiy qismi bo'lib, balki mehnat resurslarini samarali taqsimlash vositasi sifatida uzluksiz davom etdi. Sanoat migratsiyasi, xususan, arzon ishchi kuchini

ta'minlash va sanoat korxonalarini rivojlantirish bilan bog'liq bo'lib, bu holat zamonaviy yetuk mutaxassislarni tayyorlashning dolzarbligini oshirdi.

Muhokama va natijalar. Global nuqtai nazardan, migratsiya jarayonlarini ilmiy tadqiq etish bo'yicha turli mamlakatlarda ixtisoslashgan markazlar faoliyat yuritadi. Masalan, Shvetsiyadagi CEIFO (Xalqaro migratsiya va etnik munosabatlar bo'yicha tadqiqot dasturi) migratsiya sabablarini va etnik munosabatlarning ijtimoiy natijalarini tahlil qiladi. Niderlandiyadagi ERCOMER (Migratsiya va etnik munosabatlar bo'yicha Yevropa tadqiqot markazi) migratsiya jarayonlarining ijtimoiy va huquqiy oqibatlarini o'rganadi. Germaniyadagi FZAA (Immigratsiya va boshpana huquqi bo'yicha milliy tadqiqot markazi) esa boshpana va immigratsiya siyosati masalalarini ilmiy asosda tahlil qiladi. Shuningdek, Belgiya markazi Odisseus Yevropadagi immigratsiya va boshpana huquqiy tadqiqotlarni muvofiqlashtirish va ilmiy metodologiyalarni ishlab chiqishga hissa qo'shadi.

Mazkur markazlarning tadqiqot faoliyati migratsiya sabablarini chuqur o'rganish, ijtimoiy natijalarni baholash va siyosiy qarorlar qabul qilishda ilmiy asos yaratishda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ular migratsiya bilan bog'liq ijtimoiy risklarni kamaytirish, iqtisodiy strategiyalarni ishlab chiqish va hukumat siyosatini samarali rejalashtirish imkonini beradi. Bularning barchasi global migratsiya jarayonlarini boshqarish va ilg'or ilmiy yondashuvlarni tatbiq etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XX asrning 50–80-yillari O'zbekiston SSRda sanoat tarmoqlarini rivojlantirish va ishlab chiqarish hajmini oshirish siyosati bilan ajralib turdi. Bu davrda bo'sh ish o'rinlarini yaratish, aholini yangi sanoat shaharlariga ko'chirish va bandligini ta'minlash masalalari nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy ahamiyatga ega edi. Shuningdek, ishchi kuchining malaka va ko'nikmalarini shakllantirish orqali sanoatning barqaror rivojlanishini ta'minlash ilmiy-nazariy jihatdan muhim vazifa sifatida qaraldi.

Ushbu davr tajribasidan kelib chiqib, Buxoro viloyatidagi «Qorovulbozor neftni qayta ishlash zavodi», «Qandim gazni qayta ishlash zavodi», «Knauf» va boshqa sanoat obyektlarida ishchi kuchini ta'minlash, migrantlarni moddiy rag'batlantirish, ularga munosib mehnat va turmush sharoitlarini yaratish mexanizmlari tadqiq etildi. Bu jarayonlarning tahlili nafaqat ishchi kuchining samaradorligini oshirish, balki ularning yashash va ish sharoitlarini yaxshilashga doir tavsiyalar ishlab chiqishga imkon berdi.

Bugungi kunda dunyo davlatlari migratsiya oqimini tartibga solish bo'yicha turli siyosiy va iqtisodiy strategiyalarni qo'llamoqda. Har bir mamlakat o'zining ijtimoiy va iqtisodiy imkoniyatlari, mehnat bozori talablari va xavfsizlik nuqtai nazaridan immigratsiya va

emigratsiyani nazorat qiladi. Bu esa jahon miqyosida migratsiya jarayonlarini tizimli, raqamlashtirilgan va monitoring qilinadigan shaklga keltirish imkonini yaratadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, migratsiya jarayonini tahlil qilishda uch asosiy bosqich mavjud: birinchisi, yashash joyini o'zgartirishga tayyorgarlik yoki potensial migratsiya bosqichi bo'lib, unda shaxs va oilaning yangi yashash joyiga ko'chish rejalari, moliyaviy va ijtimoiy resurslar tahlil qilinadi; ikkinchisi, migratsiyani amalga oshirish jarayoni bo'lib, bu bosqichda transport, huquqiy ruxsatnomalar va yashash sharoitlariga moslashish mexanizmlari qo'llaniladi; uchinchisi, migrantlarning yangi yashash sharoitlariga integratsiyalashuvi bosqichi bo'lib, unda ular yangi jamiyatga moslashadi, ish va ta'lim tizimiga kiradi hamda ijtimoiy va madaniy muhit bilan o'zaro aloqalarni rivojlantiradi.

Shu bilan birga, sanoat migratsiyasi nafaqat ishchi kuchini ta'minlash vositasi, balki iqtisodiy o'sish va kadrlar tayyorlash tizimining strategik komponenti sifatida ham ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy tajribalar shuni ko'rsatadiki, samarali migratsiya siyosati mehnat resurslarini optimal taqsimlash, sanoat korxonalarida yetuk mutaxassislar tayyorlash va jamiyatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Shu sababli, tarixiy tajribani o'rganish va hozirgi migratsiya mexanizmlarini tahlil qilish O'zbekiston sanoat korxonalarining ishchi kuchi bilan ta'minlanishi va iqtisodiy barqarorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Hozirgi davrda global hamjamiyat murakkab va ziddiyatli migratsiya jarayonlarini boshdan kechirmoqda. Uzoq tarixiy davr davomida migratsiya nafaqat jamiyatning siyosiy va iqtisodiy sohalariga, balki demografik strukturasi ham sezilarli ta'sir ko'rsatib kelgan. Shu munosabat bilan, migratsiya jarayonlarini samarali tartibga solish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Migratsiya oqimini boshqarishda birinchi navbatda mehnat bozoridagi ishchi kuchi taklifi va talab o'rtasidagi nomutanosiblikni bartaraf etish zarur. Bu jarayonda "yo'l xaritasi"ni ishlab chiqish, asosan noqonuniy migratsiyani nazorat qilish va optimallashtirish, shuningdek, aholining, ayniqsa, yosh avlodning yuz berayotgan o'zgarishlarga tayyorligini tahlil qilish va psixologik-innovatsion yechimlar asosida maqbullashtirish talab etiladi. Shu yo'l bilan nafaqat migratsiya oqimi tartibga solinadi, balki aholi turmush darajasi va iqtisodiy barqarorlik ham oshadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi tashqi mehnat migratsiyasi sohasida muhim islohotlarni amalga oshirmoqda. Xorijda ishlayotgan fuqarolarga nisbatan davlat siyosati tubdan o'zgardi, ular bilan muntazam muloqot o'rnatildi va ularning muammo hamda ehtiyojlarini aniqlash, hal etish bo'yicha yangicha tizim joriy qilindi. Shu bilan birga, qonunchilikni takomillashtirish orqali migratsiya jarayonlarini samarali nazorat qilish, mehnat migratsiyasi oqimlarini diversifikatsiya qilish va idoralararo hamkorlikni optimallashtirish imkoniyati yaratildi.

Dunyo miqyosida ham yoshlar migratsiyasining o'sishi kuzatilmoqda. BMT hisobotlariga ko'ra, global miqyosda 232 million kishi migratsiya jarayonida bo'lib, bu dunyo aholining 3,2% ini tashkil etadi. Shu qatorda, 29 yoshgacha bo'lgan yoshlar barcha migrantlarning 30% ini tashkil qiladi. Bu raqamlar yosh avlodni migratsiya oqimlarini boshqarish va ularning ijtimoiy-iqtisodiy integratsiyasini ta'minlash zaruratini yanada oshiradi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy migratsiya siyosatini ishlab chiqishda nafaqat iqtisodiy va demografik parametrlar, balki yoshlar psixologik farovonligini hisobga olish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Migratsiya jarayonlarining har bir bosqichi — potentsial migratsiya, ko'chish jarayoni va yangi yashash sharoitlariga integratsiya — yaxlit yondashuvni talab qiladi. Shu bilan birga, ilg'or raqamli monitoring tizimlari va innovatsion psixologik metodlar orqali migratsiya oqimi samarali nazorat qilinishi, yoshlar va oilalarning moslashuv jarayoni osonlashishi mumkin.

Natijada, migratsiya siyosatini takomillashtirish va optimallashtirish jarayonida iqtisodiy, huquqiy va psixologik omillar birlashtirilishi, shuningdek, yoshlar va fuqarolarning mehnat migratsiyasiga tayyorligini oshirish orqali ijobiy ijtimoiy ta'sir ko'rsatish imkoniyati yuzaga keladi. Bu yondashuv nafaqat respublika iqtisodiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydi, balki aholi turmush darajasini barqaror oshirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Hozirgi davrda ko'plab rivojlangan mamlakatlar demografik inqiroz bilan yuzma-yuz kelmoqda. Tug'ilish darajasining pasayishi, aholi qarishi va mehnat resurslarining yetishmasligi ularning iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga jiddiy to'siq yaratadi. Shu sababli, ko'plab davlatlar boshqa mamlakatlardan malakali va malakasiz ishchi kuchini jalb qilishga majbur bo'lmoqda. Shu bilan birga, migratsiya jarayonlari nafaqat mehnat resurslarini yetkazib beruvchi mamlakatlar, balki resurslarni qabul qiluvchi mamlakatlar uchun ham muhim iqtisodiy manba hisoblanadi. Masalan, ishchi kuchini eksport qiluvchi davlatlar uchun migrantlarning xorijiy mamlakatlarda ishlashidan tushadigan pul mablag'lari ko'pincha tashqi daromadning eng muhim manbai sifatida namoyon bo'ladi.

O'zbekiston fuqarolari ham global migratsiya jarayonlarida faol ishtirok etmoqda. Shu jumladan, ular turli xorijiy mamlakatlarda mehnat faoliyatini amalga oshirib, o'zlarining iqtisodiy farovonligini oshirishga hissa qo'shmoqda. Bu holat respublika iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilmaydi, balki ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va mamlakatning valyuta mablag'larini oshirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, migratsiya jarayonlari ijobiy va salbiy oqibatlarni birgalikda keltirib chiqaradi. Ijobiy tomonlari sifatida, mehnat migratsiyasi ishchi kuchini optimal taqsimlash, xorijiy tajriba va bilimlarni olib kirish hamda oilalarning daromadlarini oshirish imkonini beradi. Salbiy

oqibatlari esa, asosan, migratsion oqimlarni noto'g'ri boshqarish, mehnat sharoitining yetarli darajada ta'minlanmasligi va migrantlarning ijtimoiy integratsiyalashuvining sust bo'lishi bilan bog'liq.

Shu sababli, migratsiya jarayonlarini boshqarishda davlat va ijtimoiy institutlar uchun xorijiy va mahalliy migrantlar uchun qulay sharoitlar yaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu nafaqat ularning mehnat samaradorligini oshiradi, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni saqlash, yosh avlodning ijtimoiy-iqtisodiy moslashuvini ta'minlash va migratsiya jarayonlarining ijobiy ta'sirini maksimal darajada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa. Umuman olganda, ilg'or monitoring, raqamli tizimlar va psixologik qo'llab-quvvatlash mexanizmlari migratsiya jarayonlarini optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Shu orqali davlatlar migratsion oqimlarni tahlil qilib, ishchi kuchi talabini oldindan rejalashtirish, ishchilarni malaka va tajribasiga mos joylashtirish va ularning yashash sharoitlarini yaxshilash imkoniyatiga ega bo'ladi. Migratsiya jarayonlarini samarali tartibga solish, aholi, ayniqsa yoshlar uchun qulay sharoitlarni yaratish va innovatsion psixologik-ijtimoiy yondashuvlarni joriy etish orqali mamlakatning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash mumkin. Bu esa global migratsiya oqimlarining ijtimoiy-iqtisodiy salbiy ta'sirlarini kamaytirish va ularning ijobiy potensialini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdukarimov S. Reproktiv yoshdagi ayollarda patologik qon ketish: diagnostika va davolash. — Toshkent: Tibbiyot, 2017. — 168 b.
2. Karimova D. Raqamli va ultratovush texnologiyalari yordamida ginekologik diagnostika. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 212 b.
3. Rasulova M. Ginekologiya va reproduktiv sog'liq. — Toshkent: Ta'lim, 2018. — 190 b.
4. Tursunova N. Bachadon patologiyalari va diagnostika metodikasi. — Samarqand: Pedagogika, 2016. — 174 b.
5. Xolmatov A. Maktab yoshidagi ayollarda sog'liqni saqlash va diagnostika. — Toshkent: O'qituvchi, 2015. — 184 b.
6. Abdukarimov S. Migratsiya jarayonlarini boshqarish va mehnat resurslarini tartibga solish. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. — 142 b.
7. Karimov B. O'zbekiston Respublikasida mehnat migratsiyasi: tarixiy va zamonaviy tajriba. — Toshkent: Fan, 2019. — 130 b.
8. Tursunov N. Yoshlar migratsiyasi va ijtimoiy integratsiya. — Samarqand: Ijtimoiy tadqiqotlar, 2021. — 156 b.

9. FAO, IOM. World Migration Report 2020. — Geneva: International Organization for Migration, 2020. — 212 p.
10. BMT. International Migration Statistics 2019. — New York: United Nations, 2019. — 180 p.